

С.А. Левенец, д.м.н., профессор, ГУ «Інститут охорони здоров'я дітей і підлітків НАМН України», г. Харків

Нарушення менструальної функції у дівочек-підлітків

Основопологаючою задачею акушерсько-гінекологічної науки є попередження порушень репродуктивного здоров'я жінок фертильного віку. Одним із шляхів її рішення є діагностика і ефективне лікування порушень менструальної функції (НМФ), які можуть призвести до різних гінекологічних захворювань і акушерських ускладнень, ще в дитячому і підлітковому віці (Р. Ваган, Р. Маре, 1988; Т.Ф. Татарчук, 1995; С.М. Кузнецова, 2000; С.О. Левенец і співавт., 2004, 2005; Ж.О. Гиленко, 2008; В.В. Малай, 2008; Ю.С. Парашук і соавт., 2008; М.Д. Шихнабієва, Н.Д. Шихнабієва, 2010).

В останнє десятиліття у всіх розвинутих країнах світу відзначається зростаюча поширеність НМФ серед підлітків. Це пов'язано з підвищенням психоемоціонального навантаження на не повністю сформований організм, впливом різноманітних техногенних факторів, нерациональним харчуванням, несоблюденням здорового способу життя і др. Нормалізація менструальної функції у цієї категорії хворих дозволяє знизити у них ризик виникнення порушень репродуктивного здоров'я.

На основі результатів дослідження 2900 дівочек у віці 7-17 років встановлено, що у 2% дівочек перші менструації (менархе) з'явилися вже в 9-10 років, у решти — в 11-14,5 років. Сьогодні середній вік настання менархе в великих містах становить 12 років 6 місяців, в селах — 13 років 1 місяць. У 61% соматично здорових дівочек регулярний менструальний цикл встановлюється одразу ж після настання менархе, у 93% менструації набувають правильну циклічність до кінця першого року. В період першого року після появи менструацій порушення їх циклічності і/або тривалості реєструються у 15,4% мешканок міст, що вдвічі перевищує відповідний показник у 1978-1979 роках (С.О. Левенец і співавт., 1979). У дівочек, що проживають в сільській місцевості, ця патологія виявляється достовірно рідше, однак темпи збільшення її поширеності вище, ніж в містах (рис.).

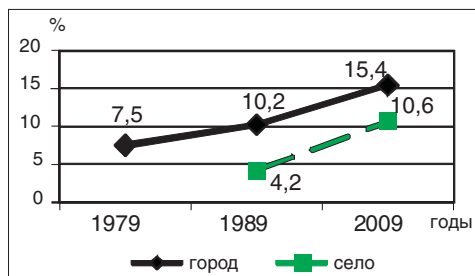

Рис. Частота порушень менструальної функції у мешканок міст і сільської місцевості

Частота порушень менструальної функції у мешканок великих міст залежить від району їх проживання. В місцях високого техногенного забруднення навколишнього середовища порушення циклічності і/або тривалості менструацій діагностують приблизно в 1,5 рази частіше, ніж у мешканок сіл, що проживають в більш екологічно чистих районах.

Особого уваги заслуговує той факт, що за останні 30 років поширеність вторинної аменореї (ВА) і пубертатних маточних кровотечей (ПМК) серед дівочек зросла майже в три рази, а олігоменореї (ОМ) — більше ніж в 1,5 рази. В зв'язі з цим першочерговою задачею спеціалістів, що надають медичну допомогу підліткам, є профілактика порушень функцій статевих систем, що неможливо без чіткого уявлення про те, які фактори можуть викликати порушення менструальної функції в період її становлення. Комплекс профілактичних заходів серед дівочек передбачає в першу чергу формування групи високого ризику по виникненню порушень менструальної функції.

Жіноча статевий систем має декілька рівнів захисту від впливу негативних екзо- і ендогенних факторів. Однак вона дуже вразлива на ранніх стадіях свого розвитку, до яких належить перинатальний період, ранній пубертат (з початку формування вторинних статевих

ознак до появи першої менструації) і в перший рік після менархе. Последствия більшості негативних факторів неспецифічні, мають багато однакових рис і клінічно можуть проявлятися через декілька років після їх впливу. При цьому характер і тяжкість морфофункціональних порушень залежать від ступеня зрілості статевих систем, вихідного функціонального стану центрів регуляції (гіпоталамус, гіпофіз) і яєчників, тривалості впливу шкідливого фактора.

Фактори ризику НМФ умовно поділяють на соціальні і медико-біологічні. До соціальних факторів, здатних викликати порушення менструальної функції в період її становлення належать:

- техногенне забруднення навколишнього середовища;
- виховання дівочки в сім'ї соціального ризику або без участі батьків;
- підвищені фізичні (спортивні) навантаження;
- гострий і хронічний психоемоціональний стрес.

При порівнянні частоти порушень менструальної функції у дівочек з благополучних сімей і сімей соціального ризику (неповні сім'ї, деструктивні по відношенню до дитини сім'ї, в тому числі соціальні сироти) було встановлено, що в сім'ях соціального ризику ці порушення зустрічаються в 1,5 рази частіше ($p < 0,05$).

Дослідження вихованок шкіл-інтернатів для сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, показали, що статеве дозрівання у них починається на 2-3 роки пізніше, ніж у дівочек, вихованих в оптимальних соціальних умовах, приблизно в 13,5 років, затримується і становлення їх циклічності. Одразу ж після появи менархе регулярний менструальний цикл встановлюється лише у 30-35% вихованок шкіл-інтернатів. НМФ протягом більше року після появи менструації діагностують у них в 1,5 рази частіше, ніж у дівочек з благополучних сімей.

Приведені факти є основою для віднесення до групи високого ризику по виникненню порушень менструальної функції дівочек, вихованих в неблагополучних сім'ях або без участі батьків. В останні роки негативний вплив соціально-гігієнічних умов на виникнення порушень менструальної функції підтверджено і в інших дослідженнях (М.Г. Лебедева і соавт., 2010).

Якщо ще в середині 1970-х років питання впливу великих спортивних навантажень на становлення менструальної функції у дівочек викликало сумніви, то вже кінці ХХІ століття накопилось велике число доказів на користь цього (В.А. Буллєн і співавт., 1985; А.Р. Глас і співавт., 1987; С.А. Левенец, 1990; В.К. Ярославський, С.А. Левенец, 1991; В.В. Абрамов і співавт., 1993; М. Фривеллі і співавт., 1995; Е.А. Зырянова і співавт., 2008). Показано, що частота і тяжкість порушень менструальної функції у дівочек-спортсменок залежить від віку, з якого починаються регулярні тренувальні заняття з великими навантаженнями, і виду спорту. Чим раніше дівочка починає испытывать підвищені фізичні навантаження, тим вище тяжкість порушень функцій статевих систем. При систематичних заняттях спортом з великими фізичними навантаженнями в два рази частіше спостерігають порушення

циклічності менструацій в основному по типу олігоменореї і вторинної аменореї. В гормональному статусі відзначається гіпоестрогенія, відносна або абсолютна гіперандрогенія (С.А. Левенец, 1983; В. Говаленкова, 1993).

При дослідженні дівочек зі спеціалізованої спортивної школи-інтернату було встановлено, що порушення функції жіночої статевих систем у них реєструються в три рази частіше, ніж у ровесниць — учениць загальноосвітніх середніх шкіл. Крім того, виявлено, що на цей показник впливає не тільки вік, з якого почалися регулярні спортивні тренувальні заняття, а й вид спорту. Часто порушення менструальної функції відзначалися у дівочек, у яких регулярні спортивні навантаження почалися з препубертатного періоду (с 7-9 років, 37,5%) або в перший рік після менархе (30,8%).

До медико-біологічних факторів ризику належать:

- отягощена спадковість по відношенню до порушень функцій статевих систем невоспалительного генезу по материнській лінії;
- незрілість репродуктивної системи матері в час вагітності;
- отягощений перинатальний анамнез (загроза преривання вагітності, тривалий (до 20 тижнів або більше) ранній гестоз, оперативне розродження, гіпоксія плода і дистрес-синдром новонародженого);
- преждевременное, раннее (до 11 років) або пізніше (після 14,5 років) виникнення першої менструації;
- дефіцит або надмір маси тіла, значительна втрата маси тіла за короткий час;
- супутня хронічна екстрагенітальна патологія, особливо патологія ЦНС, ендокринної, травної і мочовидільної систем;
- оперативні втручання з анестезіологічним супроводом (тонзилектомія, апендектомія і др.) до настання менструацій і в перший рік після менархе.

Серед дівочек-підлітків з НМФ отягощена спадковість по порушенням менструальної, репродуктивної функцій і ендокриннозалежним гінекологічним захворюванням у родичів I-III ступеня родства відзначається практично з однаковою частотою як по материнській, так і по батьківській лінії і в середньому зустрічається в 37% випадків. При цьому цей показник більше ніж в 2 рази перевищує аналогічний 20-річної давності. Не можна виключити, що однією з причин збільшення частоти отягощеної спадковості є вплив сучасних технологій.

Описано численні випадки негативного впливу пізнього настання менструацій на функціонування жіночої статевих систем і важке перебіг клімактеричного періоду (Н.М. Веселов,

С.А. Левенец

К.Р. Аветисова, 1984; С.А. Левенец і співавт., 2004; Е. Vytiska-Binstorfer et al., 1987; Н. Komura et al., 1992). В той же час дані про зв'язок між репродуктивним здоров'ям жінок і преждевременним або раннім менархе практично відсутні.

Результати порівняння клініко-анамнестичних показників між групами дівочек, у яких НМФ виникли на фоні раннього (до 11 років) і своєчасного менархе, показали, що при ранньому менархе у більшості дівочек одразу ж після першої менструації встановлюється регулярний менструальний цикл, а через два роки у 39,4% з них виникають порушення менструальної функції, що в 3,5 рази перевищує аналогічний показник у ровесниць з своєчасним менархе. Раннє виникнення першої менструації є фактором високого ризику не тільки виникнення ПМК, ОМ і ВА, а й початку формування вже в пубертатному віці типової і центральної форм синдрому полікістозних яєчників (СПКЯ). При цьому виникнення першої менструації до 11 років не відноситься до найбільш частим ознакам формування СПКЯ, на що вказується в багатьох дослідженнях даного синдрому.

Багаторічний клінічний досвід свідчить про те, що у деяких дівочек аменорея розвивається при незначальному зниженні маси тіла (всього 5-6 кг), а за короткий час, особливо в випадках, коли вона виникає на фоні високого психоемоціонального напруження. В той же час в деяких випадках навіть значительне зниження маси тіла не призводить до виникнення ОМ або ВА. Розвиток ВА залежить від швидкості зниження ваги, вихідної маси тіла, рівня лептина.

Крім того, НМФ можуть виникати і при надмірній масі тіла, в тому числі при ожирінні будь-якого ступеня. Однак незважаючи на збільшення поширеності ожиріння в розвинутих країнах світу, в тому числі і серед дітей і підлітків України, клінічні особливості порушень менструальної функції і їх патогенез при ожирінні у дівочек-підлітків в даний час недостатньо вивчені.

Не можна забувати про те, що статевий систем тісно пов'язана з усіма системами організму. Відхилення від вікових фізіологічних параметрів діяльності більшості екстрагенітальних систем можуть викликати зміни функціонування статевих систем. Існує достатньо доказів на користь негативного впливу хронічних екстрагенітальних захворювань на становлення менструальної функції у дівочек, супроводжується складними патогенетичними порушеннями (Э.А. Зеленецька, 1987; Е.В. Голубова, 1991; П.Н. Кротин, А.М. Куликов, 2000; Л.Д. Никитина, 2001).

Таблиця. Зміна функцій статевих систем в залежності від часу виникнення екстрагенітальних захворювань

Час виникнення хронічних екстрагенітальних захворювань	Особливості становлення функцій статевих систем
Препубертатний період (з початку формування вторинних статевих ознак до їх появи)	Задержка статевих розвитків, інвертований пубертат, пізній менархе з НМФ
Ранній пубертатний період (до появи менструацій)	Своєчасний менархе або з невеликою затримкою (на 1-2 роки) Замедлення темпів становлення функцій статевих систем НМФ
Наявність менструальної функції	Вражені порушення ритмічності і тривалості менструацій (ОМ, ВА, ПМК)

У 50-95% подростков, обратившихся к детскому гинекологу по поводу расстройств менструальной функции, выявляют различные сопутствующие экстрагенитальные заболевания.

При большинстве хронических и некоторых острых соматических заболеваниях функция половой системы зависит от того, в какой период развития организма они появились (табл.).

Обобщение сведений, имеющихся в отечественной и зарубежной литературе, а также результаты собственных наблюдений позволяют сделать вывод о том, что критическими периодами, в которые те или иные звенья женской репродуктивной системы наиболее чувствительны к повреждающим влияниям, являются:

- перинатальный период;
- 7-8 лет, то есть возраст, непосредственно предшествующий появлению вторичных половых признаков (препубертатный период);
- первый год после появления менархе;
- 14-16 лет, когда закрепляется обратная связь между яичниками и центральными звеньями регуляции их функции и формируется двухфазный овуляторный менструальный цикл.

Лечение девушек с НМФ – сложная и весьма ответственная задача, что обусловлено функциональной незрелостью половой системы и лабильностью обратных связей в системе гипоталамус-гипофиз-яичники. Именно поэтому в подростковом возрасте преимущество должно отдаваться негормональным методам лечения. К основным принципам лечения подростков с НМФ относятся:

- раннее начало;
- строгая индивидуализация негормональных комплексов;
- этапность лечения;
- своевременное начало гормонотерапии с оптимальным подбором препарата;
- достаточная длительность реабилитационных мероприятий.

Выбор рационального метода лечения девушек с нарушениями менструальной функции – главное условие восстановления нейрогормонального обеспечения деятельности половой системы и ее цикличности в кратчайшие сроки без негативных последствий для других систем организма, которые могут быть вызваны приемом препаратов. До настоящего времени методы лечения подростков с нарушениями цикличности и продолжительности менструальных кровотечений разработаны недостаточно, освещены лишь отдельные аспекты терапии, в основном касающиеся гормонотерапии.

На протяжении многих лет в отделении детской и подростковой гинекологии Института охраны здоровья детей и подростков НАМН Украины, помимо анализа причин, негативно влияющих на половое созревание у девочек, расширения знаний относительно патогенетических механизмов этих нарушений, разрабатываются новые негормональные методы лечения девочек с нарушениями менструальной функции.

Наиболее распространенной формой расстройств менструальной функции в структуре гинекологических заболеваний подростков, обращающихся за специализированной медицинской помощью, являются пубертатные маточные кровотечения. По клиническим признакам они подразделяются на циклические и ациклические, по степени эстрогенной насыщенности – гипоэстрогенные, гиперэстрогенные и нормоэстрогенные. Многолетний опыт наблюдения за девочками с ПМК позволил нам предложить новую клиническую классификацию этой патологии – впервые возникшие, рецидивирующие и ремиттирующие.

В клинической практике врачей нередко встречаются пациентки, у которых более или менее продолжительные периоды обильных или скудных кровянистых выделений чередуются с короткими (от 2 до 6 дней) промежутками отсутствия кровотечения. Такое состояние мы назвали ремиттирующими ПМК. Эта группа больных заслуживает особого внимания, так как они поздно обращаются за медицинской помощью, надеясь на то, что «сухой» период является признаком остановки кровотечения.

Следует подчеркнуть, что 41,2% девочек с ремиттирующим типом ПМК воспитываются в семьях социального риска.

За последние 5 лет из 685 девочек, получающих лечение в нашем отделении по поводу ПМК, 44,9% поступили с впервые возникшим кровотечением, у 41,2% диагностирован рецидив заболевания и у 13,9% – его ремиттирующий характер. Впервые возникшие кровотечения обычно развиваются через 1-2 года после появления первой менструации в отличие от ремиттирующих ПМК, которые дебютируют после менархе. При появлении первого эпизода кровотечения через 3-4 года после менархе они, как правило, носят рецидивирующий характер и нередко рецидивируют в репродуктивном возрасте. Применение хронобиологического подхода позволило установить, что при рецидивирующих ПМК первый эпизод кровотечения чаще всего отмечается в декабре и феврале, у остальных больных частота возникновения первых кровотечений одинакова на протяжении всего года за исключением июля и декабря, когда дебют ПМК наблюдается редко (у 2-5,5% больных). То есть, в зависимости от времени появления первого кровотечения можно прогнозировать его рецидивирующий характер.

У 64,3% девочек дебют ПМК отмечается в первый год развития менструаций, когда отсутствует скоординированность между центральными и периферическими звеньями регуляции, обеспечивающими нормальный менструальный цикл.

Почти у половины больных с впервые возникшими кровотечениями и их рецидивами до появления ПМК менструальный цикл носит регулярный характер, при ремиттирующем течении заболевания их количество достоверно снижается до 18%. У каждой пятой девочки первое кровотечение предшествует НМФ по типу ОМ, ВА либо поли-, гипер-, пройоменореи. В отличие от данных 15-летней давности, когда в подростковом возрасте преобладали ациклические маточные кровотечения, для современных подростков более характерны меноррагии.

Эхсонографическая картина органов малого таза у подростков с ПМК имеет характерные особенности. У большинства из них регистрируется увеличение размеров матки. При определении эхоструктуры эндометрия выявляют наличие внутриматочного М-эхо, превышающего 10 мм, более чем у трети пациенток, который не зависит от длительности кровотечения и периода возникновения кровотечения – в срок ожидаемой менструации или после ее задержки. Практически у всех больных с ПМК диагностируется увеличение размеров яичников. В отличие от здоровых подростков, у которых доминантный фолликул диаметром 10-20 мм наблюдается только в середине менструального цикла, у трети больных ПМК визуализируются крупные фолликулы, иногда их диаметр достигает 30 мм и более, что расценивается как киста яичника. Чаще всего это наблюдается при ремиттирующих кровотечениях и преимущественно в 11-14 лет.

При определении гормонального статуса у пациенток с ПМК установлено, что уровни гонадотропных гормонов могут находиться в пределах возрастных норм, быть повышенными или пониженными. Однако наиболее часто выявляют дисгонадотропиемию (разнонаправленные изменения лютеинизирующего и фолликулостимулирующего гормонов – ЛГ и ФСГ) и нарушения суточного ритма продукции гонадотропинов, особенно ЛГ.

Если раньше у абсолютного большинства подростков ПМК возникали на фоне гипоэстрогенемии, а гиперэстрогенемии диагностировали лишь у 9% пациенток с впервые возникшими кровотечениями, при этом в 1,5 раза чаще она регистрировалась у больных с рецидивами ПМК, то в последнее время число девочек с гиперэстрогенной формой ПМК увеличилось до 36,3%. Возможно, это связано с изменением состава пищевых продуктов, который часто включает фитоэстрогены. Как выяснилось, в патогенезе ПМК важное значение имеет нарушение метаболизма эстрогенов (В.А. Дынник, 2010). Оказалось, что индекс эстриол (Э3)/эстрадиол (Э2), который является

косвенным показателем оценки метаболизма эстрогенов, у абсолютного большинства больных изменен по сравнению со здоровыми сверстницами. С одинаковой частотой наблюдается его повышение и понижение, что указывает на нарушение метаболизма эстрогенов.

Мы уже упоминали о том, что физический или психологический стресс может стать пусковым механизмом НМФ в пубертатном возрасте. Часто проявлением хронизации этого состояния является ПМК. Пролактин (ПРЛ) как гормональное звено стресс-реализующей системы вовлекается в процесс гемостаза. Именно у больных с повышенным уровнем ПРЛ в крови при УЗИ органов малого таза чаще всего выявляют кисту яичников и гиперплазию эндометрия (В.А. Дынник, 2010). Помимо влияния ПРЛ на синтез половых стероидов в направлении андрогенизации, обнаружено опосредованное пролактином повышение количества эстриола в эстрогенном спектре при ПМК, то есть повышение уровня ПРЛ может быть одной из причин не только вторичной аменореи, что хорошо известно, но и маточных кровотечений. Кроме того, в патогенезе ПМК определенную роль играют изменения физиологического соотношения прогестерона (ПГ) E_2 и $F_2\alpha$. У 80% девочек с ремиттирующими кровотечениями снижено содержание в крови преестриона ПГ $F_2\alpha$ (В.А. Дынник, 2006).

Еще в 80-х годах прошлого столетия в нашем институте было показано, что важное значение в регуляции менструальной функции и в возникновении ПМК играет серотонин (В.П. Ромаева, 1980, Е.И. Плехова, 1987), что получило подтверждение в последние годы.

Лечение девушек с ПМК включает три этапа:

I этап – остановка кровотечения, лечение сопутствующей экстрагенитальной патологии;

II этап – профилактика рецидивов кровотечения;

III этап – восстановление ритмичного двухфазного менструального цикла. Терапия при ПМК в основном проводится консервативными методами. В случаях, когда профузное длительное кровотечение угрожает жизни больной, применяют оперативный метод (выскабливание полости матки). В течение последних 20 лет у всех пациенток с ПМК, обратившихся в наше отделение, гемостаза удавалось достичь консервативными методами терапии.

Лечение девочек с ПМК, у которых нет абсолютных показаний к проведению гормонального гемостаза (профузное кровотечение, угрожающее жизни больной, анемия III степени, заболевания крови), в любом возрасте должно начинаться с использования негормональных лекарственных средств – кровоостанавливающих, утеротонических, общестимулирующих, легких седативных и поливитаминных препаратов (базисная терапия). При назначении лечения следует учитывать предполагаемую причину, длительность и тяжесть кровотечения, степень астенизации и анемизации больной, уровень полового созревания, данные УЗИ органов малого таза, характер сопутствующей экстрагенитальной патологии, гормональный статус. Терапевтические мероприятия должны обязательно включать физический и психический покой, полноценное питание, коррекцию деятельности других систем организма.

Положительный гемостатический эффект при назначении симптоматических препаратов связан с комплексным влиянием на большое количество патогенетических звеньев патологического процесса. Из утеротонических средств наиболее целесообразно использовать внутривенное капельное введение окситоцина. Такой путь введения обеспечивает умеренное поступление препарата в кровь, большую эффективность за счет более длительного действия. Для повышения прочности капилляров, нормализации их проницаемости, улучшения микроциркуляции назначают этамзилат по 0,25-0,5 г внутрь или по 0,25 г парентерально каждые 6 ч до остановки кровотечения, 10% раствор глюконата кальция внутрь или 7-10 мл внутривенно (№ 10).

Для снижения фибринолитической активности крови, повышение которой наблюдается у большинства пациенток с ПМК, применяют ингибиторы фибринолиза – эпислон-аминокапроновую или транексамовую кислоту. Первое из этих средств назначают по 1,0 г на 10 кг массы тела в сутки, разделив дозу на 4-6 приемов или внутривенно капельно 5% раствор 50,0-100,0 мл со скоростью 40-60 капель в минуту. Эффективным является применение лечебной смеси, которая вводится внутривенно и состоит из 500 мл 5% раствора глюкозы, 5 ЕД окситоцина и 1-5 мл 5% раствора аскорбиновой кислоты. Капельницы готовятся ex tempore, смесь вводят со скоростью 25-30 капель в минуту.

Для коррекции центральных механизмов регуляции менструальной функции назначают препарат антисеротонинового действия ципрогептадин по 4 мг 3 раза в сутки до остановки кровотечения. В последние десятилетия было доказано, что при ПМК усиливается фибринолиз в эндометрии, нарушается баланс простагландинов, регистрируются изменения процессов перекисного окисления липидов (ПОЛ). Учитывая эти факты, патогенетически обоснованным является лечение больных с ПМК мифеноминовой кислотой, которая непосредственно влияет на процессы ПОЛ, регулирует синтез ПГ. Препарат назначают после еды по 0,5 г 4 раза в сутки до полного гемостаза. Включение в базисную терапию ципрогептадина и мифеноминовой кислоты (лучше в капсулах) в указанных дозах повышает эффективность негормонального лечения с 61,0 до 71,6%. Мифеноминовая кислота хорошо переносится, однако не рекомендуется больным, которые страдают язвенной болезнью желудка или двенадцатиперстной кишки, пиелонефритом и другими заболеваниями почек.

В лечении ПМК широко используются настои или отвары лекарственных растений: крапивы, водяного перца, пастушьей сумки, калины и др. Кроме того, показаны физиотерапевтические методы лечения, такие как электрофорез с помощью никотиновой кислоты, сернокислого магния на область верхних шейных симпатических ганглиев, электросон. Количество процедур составляет 10-15 на курс.

Эффективность негормональных методов лечения зависит от многих факторов. Так, при возникновении нарушений в первый год после менархе гемостаз негормональными средствами достигается у 2/3 больных. При нарушениях цикла, которые возникают через 2 года и более после менархе, такая терапия эффективна лишь в половине случаев, а при рецидивирующем течении заболевания она малоэффективна (35,3%). Эффективность негормональной терапии зависит также от длительности кровотечения на момент начала лечения. Чем позже от начала кровотечения пациентка обращается за помощью, тем менее эффективно применение негормональных средств. Благоприятным прогностическим показателем в отношении результатов негормональной терапии является отсутствие нарушений менструального цикла до возникновения ПМК. Наличие гипер-, поли- или пройоменореи в анамнезе ухудшает результаты негормонального лечения. При нормальном половом развитии достичь гемостаза негормональными средствами удается у большинства больных, при отставании в половом развитии – только у половины пациенток. Наличие при УЗИ органов малого таза внутриматочного М-эхо более 10 мм, кист, больших персистирующих фолликулов в яичниках является неблагоприятным фактором в отношении эффективности негормонального лечения. При гипоплазии матки эффективность негормональных препаратов, напротив, повышается.

На приверженность организма негормональной терапии ПМК влияет уровень личностной тревожности. У больных с высоким уровнем тревожности симптоматическая терапия малоэффективна.

Почти у половины девочек ПМК осложнены железодефицитной анемией, в связи с чем они нуждаются в лечении препаратами железа. Терапия железодефицитной анемии предусматривает три этапа:

Продолжение на стр. 28.